

Ds. D. de Wit:

“Catechismusprediking is prediking
van Gods Woord als geheel”

Heidelbergse Catechismus

450 jaar als samenbinder

4

‘Frits, jij bent
vromer
dan wij allen!’

16

Liefde
voor de
Heidelberger

Bijlage bij **De Saambinder** 27 juni 2013

Wat is uw enige troost?

De Heidelbergse Catechismus is een leerboek. Zo is het ook zeker bedoeld. Vandaar dat de inhoud is weergegeven in vragen en antwoorden. Maar nog meer is de Catechismus een troostboek. Als we de Heidelberger vergelijken met andere belijdenisgeschriften, dan valt altijd weer op hoe de Catechismus dichtbij het hart komt, hoe compact en kernachtig de wezenlijke dingen aan de orde worden gesteld. En dan altijd zo, dat er gevraagd wordt naar de troost of het nut. Steeds weer klinkt het: 'Wat troost u...' of: 'Wat nut u...' Daarin heeft de Catechismus iets heel eigens. Het komt aan op het kennen van de leer, maar daarbovenuit op het beleven van het hart.

De Heidelberger is een belijdenisgeschrift waar we ons hart steeds weer naast kunnen leggen. Dat maakt de Catechismus ook zo geschikt als stof voor de prediking. We mogen er dankbaar voor zijn, dat de Dordtse Synode bepaald heeft dat de dienaren des Woords de tweede zondagse dienst over de Heidelbergse Catechismus dienen te preken.

Het hart van de zaak

Direct zet de Catechismus in met de 'enige troost, beide in het leven en sterven'. Dat is uiteindelijk het hart van de zaak. Kort en bondig wordt dan uiteengezet wat de inhoud van die enige troost is en hoe een mens aan die troost komt. De verdere uitwerking van de inhoud van die troost komt dan in de volgende zondagen aan de orde. Daarin hebben ook de bekende drie stukken hun plaats, ellende, verlossing en dankbaarheid. Dat is de weg om tot die troost te komen, maar ook om uit die troost te leven.

Nederlandse uitgave van Zacharias Ursinus' *Corpus doctrinae Christianae ecclesiarum*, het zgn. *Schatboek*, Amsterdam 1650, met afbeelding van Ursinus.

Hoe persoonlijk klinkt het daarbij: Wat is úw troost? Het gaat dus niet over een ander, maar het gaat over u. Het is een persoonlijke zaak tussen God en uw hart.

Wat is troost? Zacharias Ursinus heeft samen met Caspar Olevianus, de Heidelbergse Catechismus opgesteld, waarbij we Ursinus de voornaamste opsteller mogen noemen. Op de vraag wat troost is geeft Ursinus in zijn bekende "Schatboek" de volgende omschrijving: 'Troost is een overlegging in het verstand, waardoor wij zulk een goed gaan stellen tegenover een kwaad, dat het onze droefheid verzachten kan en ons gewilliger maakt het te dragen'.

Als Ursinus hier over het verstand spreekt, dan moeten we daarbij wel denken aan een verstand dat verlicht is door de Heilige Geest. Wat bedoelt Ursinus? Laat ik het als volgt weergeven: Ik ga gebukt onder een kwaad, onder een last die ik dragen moet in mijn leven, maar nu komt de Heere en Hij zet er wat tegenover. Hij zet er zoveel tegenover, dat ik gewillig gemaakt word om het te dragen. Dat is troost! De Heere zet er zoveel tegenover dat het waar wordt: in de grootste smarten, blijven onze harten in de Heere gerust.

Het eigendom van Christus

De troost waarmee de Catechismus begint, staat tegenover de zwaarste last die er is, tegenover het grootste kwaad. Dat is de zonde. Allerlei aards goed is daartegen niet opgewassen, maar alleen het 'hoogste goed'. De Catechismus maakt duidelijk wat dat 'hoogste goed' is. Dat is Christus. Dat is in leven en sterven Zijn eigendom te zijn. Dat is gekocht te zijn met Zijn bloed. Zo begint het met het hart van de zaak. Al Gods kinderen delen in dat hoogste Goed. Zij allen zijn gekocht met Jezus' bloed. Maar niet allen hebben daar de geloofsbewustheid van. Daarvoor zijn de geloofs oefeningen zo nodig. Zo komt het hart tot die zekerheid.

Wat is úw troost? Buiten Jezus is geen leven, maar een eeuwig zielsverderf. Maar wie Hem vindt, die vindt het leven en die leert, steeds weer door het sterven aan zichzelf heen en in de weg van de drie stukken, in verwondering zeggen: 'Mijn enige troost is in leven en sterven Zijn eigendom te zijn'. Dan ligt het vast in de Drie-enige God, want al direct in het eerste antwoord wordt duidelijk dat zalig worden het werk is van de Drie-enige. Zo krijgt de God van volkomen zaligheid al de eer.

Zacharias Ursinus

Een teruggetrokken dienaar van Christus

Zacharias Ursinus zag het levenslicht te Breslau op 18 juli 1534. Zestien jaar later begon hij de studie aan de Hogeschool te Wittenberg, waar in het bijzonder Philippus Melanchthon zeven jaar zijn leermeester was.

Zijn gezondheid was zwak en de dood 'zijn dagelijkse metgezel'. Wat pessimistisch van aard zocht hij graag het isolement. Hij studeerde hard. Bekend is dat hij zeer belesen was in de Heilige Schrift en de oudvaders. Enkele zaken die hem kenmerkten, waren: godsvrucht, talentvol, scherpe geest, grote werklust en ijver, helder formuleren.

In 1573 huwde hij met Margaretha Trautwein en in 1574 werd hun zoon Johannes geboren. Slechts negen jaar later - 6 mei 1583 - kwam er een einde aan zijn aardse loopbaan en werd hij begraven te Neustad. Ursinus is 48 jaar geworden. Hij schreef ergens: 'Niet hij die lang, maar die goed leeft, wordt gezegend'.

Strijd

Ursinus had al geloofs zekerheid in de tijd dat hij te Wittenberg studeerde. Zijn Catechismus was voor hem een persoonlijk doorleefd stuk en de leer van de predestinatie zijn gronddogma. Zijn kernvraag was: Hoe past de aardse kerk zich aan de hemelse aan? Een vraag die in schril contrast stond met de werkelijkheid van het harde en ruwe kerkelijk leven. Het liefst was Ursinus een teruggetrokken dienaar van Christus, niet betrokken bij allerlei theologische disputen. Daarom mag gezegd worden dat het de dramatiek van zijn leven was, dat hij toch midden in de grote twisten terecht kwam.

Ursinus streed met open vizier, onbevreesd, eerlijk en gaf gedocumenteerd zijn mening. Door deze opstelling heeft Ursinus het -zacht gezegd- niet gemakkelijk gehad met veel medebroeders. Er was haat, nijd, afgunst en 'politiek bedrijven'. Veelal werd eigen eer en roem gesteld boven de eer van God en het belang van de kerk. Eens zei hij, te midden van alle strijd: 'Och, dat de zaak toch beëindigd ware, en ik mij ergens in een hoekje mocht terugtrekken. Ik zal mij alle moeite getroosten om mij ergens op het platteland of in een dorp terug te trekken!' En in 1566: 'Ik kan en wil niet meer schrijven; ik ben de zaak moede en zat. Laat verder schrijven wie wil'.

Na de strijd over de leer kwam de strijd over het onzedelijk leven. Ursinus moest klagen: 'God heeft ons van de afgoderij verlost, maar nu volgt hierop een onzegbare bandeloosheid'. En: 'God duldt heel veel grote gebreken en tekortkomingen in Zijn kerk, maar als de openlijke en officiële goedkeuring erbij komt, dan ontbrandt Zijn toorn'.

Een eerlijk theoloog

De Heidelbergse Catechismus draagt niet het stempel van één bepaalde theoloog, maar is het troostboek voor

Zacharias Ursinus

de hele Kerk met een eigen stijl en een echt gereformeerde inhoud. Hoewel terecht als Calvinistisch getypeerd, blijkt dat er meer overeenkomsten waren tussen de verschillende protestantse richtingen dan de polemieken van die tijd ons willen doen geloven. Ursinus zwoer niet bij het gezag van een of andere theoloog. Hij schrijft: 'Wij willen noch Zwinglianen zijn, noch wat maar van dien aard moge wezen. Want wij zijn niet in Luther gedoopt, noch in Zwingli, noch in welke nadere (theoloog) gedoopt, maar alleen in Christus' naam! Die is onze enige Meester en Zijn naam alleen belijden wij'. En: 'Het verschil tussen Beza en Melanchthon zit niet in de essentie van de leer, maar in de woordkeuze'.

Zijn kernvraag was: Hoe past de aardse kerk zich aan de hemelse aan?

Het onderwijs door Melanchthon en de contacten met Calvijn en Bullinger (de opvolger van Zwingli), hebben onmiskenbaar invloed gehad op de werken van Ursinus. In alle twisten probeerde hij de kern voor ogen te houden. Daardoor heeft hij samenbindend kunnen staan in een krachtenveld van drie reformatoren. We onderstrepen wat zijn grafschrift vermeldt: 'Een eerlijk theoloog, een man, die de ketterijen over de persoon en het nachtmal van Christus heeft afgeweerd, zeer fijn en scherpzinnig in woord en stijl, een diepdenkend wijsgeer. Een verstandig man, een strenge leider der jeugd'.

Het geestelijk leven van Frederik III

'Frits, jij bent vromer dan wij allen!'

Portret van keurvorst Frederik III, ook genoemd de Vrome, van de Palts, 1515–1576, keurvorst van 1559–1576

Tijdens de Rijksdag te Augsburg (1566) moet het zijn gebeurd. Lutheranen en roomsen hadden Frederik III aangeklaagd wegens calvinisme. Hij had de Heidelbergse Catechismus ingevoerd in de Pfalz. Toen hij midden in die vijandige vorstenvergadering volhardde in z'n belijdenis moet één van hen, August van Saksen, hem op de schouder hebben geklopt en gezegd: 'Frits, jij bent vromer dan wij allen!' Zo werd Frederik III tot Frederik de Vrome.

Niet van elk verhaal valt de historiciteit te bewijzen. Maar de geciteerde geschiedenis schijnt geloofwaardig. Want Frederik wás vroom. Dat bleek in zijn daden. Hij had het recht binnen het heilige "Roomse Rijk" met anderen de koning of keizer te kiezen. Belangrijker dan de gunst van zo'n potentaat was voor de keurvorst echter de gereformeerde religie. Hij bracht het idee van Calvinijn in praktijk dat de staat voor de kerk moet zijn wat het ene oog voor het andere is.

Wie anno 2013 het woord "vroom" hoort, geeft daar direct een godsdienstige betekenis aan. Vroom is godsdienstig en - als het goed is - godvrezend. Maar eeuwen

Lutheranen zaten gereformeerden dwars. Frederik verdiepte zich in dat theologisch geschil. Bijbelonderzoek overtuigde hem dat niet het lutherse, maar het gereformeerde standpunt juist was.

geleden - denk aan het zesde vers van Wilhelmus - betekende het woord "vroom" ook stoutmoedig, dapper. In beide opzichten mag Frederik 'de Vrome' heten. Hij toonde zich onversaagd, maar ook godvrezend. Dat blijkt in zijn levensloop.

Godvrezend

Toen Frederik (1515-1576) in oktober 1537 voor de eerste maal trouwde, was hij nog rooms-katholiek. Zijn vrouw, Maria van Brandenburg-Kulmbach, was echter opgevoed in de lutherse leer. Zij had die - aldus een biograaf - 'met de ganse innigheid van haar wezen omhelsd'. Maria bracht haar man in kennis met de Reformatie. Maar pas in 1546, negen jaar na zijn huwelijk, verklaarde hij zich openlijk voor Luthers leer.

Het eerlijk in de Bijbel lezen bracht Frederik tot afkeer van de roomse leer. Toen viel hij bij zijn vader in ongenade. Die onthield hem alle financiële steun. Wie in die tijd protestant werd, moest minstens rekenen op minachting, en in het uiterste geval op een door de inquisitie uitgesproken doodvonnis. Ook toen bleek in zijn daden Frederiks vroomheid. Een huichelaar ziet immers liever af van gebrek, verachting of dood om zijn beginsel!

Financieel had het echtpaar het niet breed. Maria schreef: 'De almachtige God verlene ons geduld, dat wij het kruis dat God ons heeft opgelegd, geduldig mogen dragen'. Van de tien kinderen verdronk in 1556 één van de jongens. Frederik trok zich dat erg aan. Hij koesterde ook afschuw tegen het gebrek aan tucht onder de roomse geestelijkheid. Soms brengt nood tot vloeken. Maar bij Frederik leerde de nood bidden.

In 1559 werd Frederik keurvorst. Een biograaf schrijft dat hij toen 'net zo weinig calvinistisch wilde zijn, als exclusief luthers'. Toch had hij de moed de kloosters in de Pfalz te sluiten en de Reformatie in te voeren. De vorst beoogde, zo schreef hij -dwars tegen andere vorsten in!- 'Gods eer te zoeken, zodat de arme onderdanen met het alleenzaligmakende Woord van onze Heere en Verlosser Jezus Christus tot het eeuwige leven gespijsd en gedrenkt werden'.

Gereformeerd

Lutheranen zaten gereformeerden dwars. Frederik verdiepte zich in dat theologisch geschil. Bijbelonderzoek overtuigde hem dat niet het lutherse, maar het gereformeerde standpunt juist was. Dat bracht hem tot de opdracht een Catechismus op te stellen. In 1563 schreef de keurvorst aan enkele vorstelijke tegenstanders te hopen dat zij iets van die Catechismus zouden leren. In het bewustzijn dat wij allen 'niet meesters, maar leerjongens in de school van Christus blijven, dat wij ook mensen zijn, die dwalen kunnen, en daarom een voortgaand onderwijs en goede opbouw wel nodig hebben'.

In Augsburg spande alles samen om de kloosters in de Pfalz weer te openen en de gereformeerde godsdienst als dominante religie af te schaffen. Frederik antwoordde dat hij in geloofszaken slechts één Heere erkende. En 'wat mijn Catechismus betreft, die belijd ik. (...)

Ik troost mij met de belofte van mijn Heiland, dat alles wat ik om Zijntwil verliezen moet, mij in de andere wereld honderdvoudig zal vergoed worden'.

August van Saksen had gezegd: 'Frits, jij bent vromer dan wij allen!' Het hoeft niet te bevreemden dat Frederik een nauwe relatie had met Petrus Datheen. En briefcontact met Johannes Calvijn.

Kampen, G. Roos

Oorkonde van de Augsburgse Godsdienstvrede, 1555

Vraag 2

Vraag: Hoeveel stukken zijn u nodig te weten, opdat gij in dezen troost zaliglijk leven en sterven moogt?

'O, mijne geliefden, het zal er niet op aankomen wat wij van onszelfen, of anderen van ons denken; wij zullen in Gods weegschaal gewogen worden, wij zullen getoetst worden of wij tot die bevinding langs Gods gewonen weg gekomen zijn; en deze vraag is ingericht om dat te onderzoeken en ons zoo als het ware af te vragen: hoe zijt gij er aan gekomen? Weet gij de stukken, die gekend moeten worden tot zaligheid?'

Zo vraagt Comrie ons af in zijn Inleiding tot de overdenking van de tweede vraag en het antwoord. Het gaat daar over de *bevindelijke* kennis van de drie stukken. Verstandelijke en beschouwelijke kennis is tekort. Wat is een nauw onderzoek dan nodig!

Hoe groot zijn mijn zonden en ellenden? Zo begint de Heilige Geest als een verloren zondaar door wedergeboorte tot zichzelf wordt gebracht. Daar worden *mijn* dadelijke zonden levende werkelijkheid. Gods Wet wordt levendig voor ogen gesteld. Er komt een innerlijke smart dat ik God door mijn zonden verloor en bedroefd heb. Maar ook ontdekt de Heilige Geest aan mijn ellende, mijn gescheiden staat van God. Wat wordt die breuk meer en meer smartelijk beleefd, naarmate Gods volk op de weg geleid wordt.

Ten andere *hoe* ik verlost worde. Niet *dat* ik verlost ben. Velen gaan daarvan uit. Nee, christen heeft wel geleerd dat de weg tot de Poort ging langs de Sinaï. Hebben wij het ook geleerd, lezer(es)? De ware overtuiging leidt altijd tot overbuiging. De verlossing wordt geopenbaard in een weg waarin ik hartelijk leer belijden: God wil dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede. Daar wordt een ootmoedig buigen geboren.

De Middelaar wordt geopenbaard in al Zijn heerlijkheid. Christen mocht het wonder beleven, toen de Poort van Gods kant openging! Zijn pad werd nadien wel steviger, maar hij droeg het pak nog op zijn rug. In het stuk der verlossing word ik niet bekeerd, maar onbekeerd: Hoe komt God aan Zijn eer en hoe kom ik van mijn schuld af? Sion wordt door recht verlost in de weg van het wonder. Daar moet ik sterven om op rechtsgronden met God verzoend te worden. Dat mocht christen leren, toen hij bij het kruis zijn pak verloor en drie Gestalten tot hem kwamen.

Ten derde *hoe* ik Gode dankbaar zal zijn. Hoor eens wat er overblijft aan het eind in Zondag 51: ... arme zondaren... De ware dankbaarheid betekent dat Gods Geest alle hoogten in het hart van een verdorven mens neerwerpt om hem als een veroordeelde te brengen bij die Zaligmaker, Die ook gegeven is tot heiligmaking. Hun vrucht is uit Hem gevonden.

Comrie eindigt: 'God geve een iegelijk de geheiligde kennis van alles en dan zullen wij eenen troost hebben in leven en in sterven'.

De Valk-Wekerom, ds. B.J. van Boven

Frederiks voorwoord voor de Heidelberger

Jn onze Nederlandse Geloofsbelijdenis belijden wij dat tot het ambt van de overheid behoort dat ze 'de hand houdt aan den heiligen Kerkedienst; om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valsens godsdienst, om het rijk des antichrists te gronde te werpen, en het Koninkrijk van Jezus Christus te doen vorderen, het Woord des Evangelies overal te doen prediken, opdat God van een iegelijk geëerd en gediend worde, gelijk Hij in Zijn Woord gebiedt'. Niet vaak is deze taak zo trouw uitgevoerd als door Frederik III van de Palts, zoals blijkt uit zijn aandeel in het tot stand komen van de Heidelbergse Catechismus.

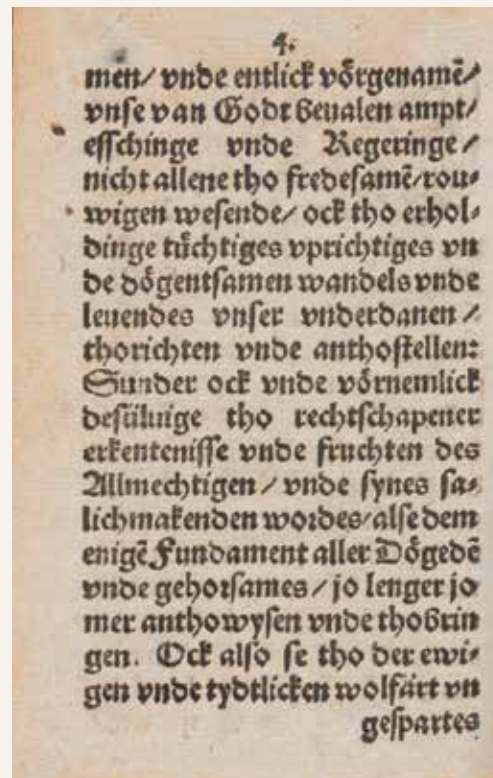
Reformatie in de Palts

Deze godvrezende vorst gebruikte de godsdienstvrede van Augsburg, gesloten in 1555, om in zijn keurvorstendom de gereformeerde leer voor te schrijven en het lutheranisme te verdringen. In Augsburg was besloten dat de vorst de godsdienst van zijn vorstendom bepaalde: 'cuius regio, cuius religio' (wiens rijk, diens godsdienst). Weliswaar ging het daarbij om de roomse en de lutherse godsdienst, maar Frederik nam het voortouw om in zijn gebied, de Palts, het calvinisme in te voeren. Hij was van

harte dit Bijbelse christendom toegedaan en in oprecht geloofsvertrouwen liet hij een gereformeerde belijdenis opstellen en onderwijzen om deze verplicht voor te schrijven in zijn gebied.

Hij kwam in 1559 aan de regering. Het lutheranisme was de heersende godsdienst en calvinisten, zoals vluchtelingen uit de Nederlanden, hadden toen geen recht van spreken of onderwijzen. De strenge partij van de lutheranen wilde dat de gereformeerde religie helemaal zou verdwijnen en zelfs ook geen ruimte laten voor minder felle lutheranen.

In het begin van zijn regering probeerde Frederik hen met elkaar te verzoenen. Dat lukte niet en door innerlijke overtuiging gedreven begon hij een nieuwe reformatie. Eerst werden gereformeerde hoogleraren aangesteld aan de universiteit van zijn hoofdstad, Heidelberg. Onder hen waren Caspar Olevianus en Zacharias Ursinus. Met name binnen de universiteit was hevig gestreden over godsdienstige verschillen en dit verhinderde geestelijke saamhorigheid en vruchtbaarheid in zijn rijk. Maar niet alleen het theologisch centrum moest gereformeerd, ook de kerken moesten gezuiverd worden van altaren en kruisbeelden. En wat nog belangrijker was: het godsdienstig onderwijs moest op alle niveaus gereformeerd worden.

De eerste twee bladzijden van het voorbericht van Frederik III bij de Heidelbergse Catechismus.

Keurvorst Frederik III (1515-1576) met zijn vrouw Maria, dochter van markgraaf Casimir van Brandenburg-Kulmbach (1519-1567) en Amalie, dochter van graaf Gumberth IV van Neuenahr (1536-1602).

Lutherse predikanten moesten zwijgen of zich aanpassen. Die dit weigerden, werden uit hun ambt ontzet.

Het leverde Frederik wel veel tegenstand op, onder andere van keizer Maximiliaan, maar hij volhardde en liet te midden van de strijd de Catechismus opstellen. Zwinglianen, calvinisten en gematigde lutheranen moesten elkaar vinden in een bevindelijk geformuleerd gereformeerd belijden, dat niet in strijd was met de Augsburgse Confessie en zich duidelijk stelde tegenover dwalingen van roomsen, wederdopers, en felle luthersen.

Waarom de Catechismus?

Om ook in de brede stroom van het volksleven de gereformeerde religie ingang te doen vinden, werd een Catechismus opgesteld. Frederik wilde dat kinderen en volwassenen onderwezen zouden worden in de zuivere christelijke leer. Ook het christelijke leven moest erin aan de orde komen.

In het voorwoord van de uitgave van 19 januari 1563 verklaarde hij dat dit leerboek geschreven was met 'het advies en de medewerking van heel onze theologische faculteit in deze plaats, en van alle superintendenten en eminente dienaars van de kerk, door wie wij hebben gezorgd voor de totstandkoming van een beknopt leerboek ofwel een Catechismus van onze christelijke godsdienst'. Zeer waarschijnlijk hoorde ook Petrus Datheen tot deze dienaren, want hij verbleef in die tijd in de Palts en was adviseur van de keurvorst.

Frederik liet zich omringen door godvrezende theologen en zocht samen met hen het beste voor de inwoners van zijn keurvorstendom.

Frederik heeft verder in dit voorwoord zijn bedoeling uiteengezet. Hij schrijft dat hij bemerkte dat er geen klein gebrek was in het onderwijs aan de jeugd. Jongeren werden zowel in de scholen als in de kerken van zijn vorstendom heel slecht of helemaal niet onderwezen in de geloofsleer en in ieder geval niet uit een goede Catechismus. Ieder deed het zoals het hem goed dacht. Daardoor groeiden zijn jonge onderdanen op in grove onrechtzinnigheid, zonder Godsvreze en kennis van Gods Woord.

Hij zag het daarom als de voornaamste taak van zijn regering om hierin verbeteringen aan te brengen door onjuiste leringen af te schaffen. Daartoe liet hij deze Catechismus opstellen, zowel in het Duits als in het Latijn. Ze was niet alleen bestemd voor het onderwijs van de jeugd in de christelijke leer en in de godzaligheid, maar ook predikers en schoolmeesters kregen hiermee een goed formulier en een zuivere maatstaf om de jeugd te onderwijzen.

Frederik wilde nadrukkelijk dat er ook uit de Catechismus geprekeerd werd. Ze moest ook vanaf de kansel worden ingescherpt in de gemeente, opdat ieder er zijn leven naar richten zou. Hij besluit zijn Voorwoord 'met ongetwijfelde hoop en vertrouwen, (dat) wanneer de jeugd van het begin af in Gods Woord zo met ernst onderwezen en opgevoed wordt, de Almachtige dan ook verbetering des levens, tijdelijke en eeuwige welvaart zal verlenen en doen ervaren'.

Lessen voor onze tijd

In Spreuken 8:15 lezen we: 'Door Mij regeren de koningen, en de vorsten stellen gerechtigheid'. Wat een zegen als er een overheid is, die zich zo inspant om de zuivere waarheid te bevorderen in het onderwijs! Frederik liet zich omringen door godvrezende theologen en zocht samen met hen het beste voor de inwoners van zijn keurvorstendom.

Laten we ervan leren en onze overheden op alle niveaus voorhouden hoe zij ook nu nog het beste voor de onderdanen moeten zoeken. Laten we de schriftuurlijk-bevindelijke leer van onze Catechismus op waarde schatten. Het gaat om eeuwige waarheden en die moeten nog samenbindend zijn. Daarom is deze Heidelbergse Catechismus één van onze Formulieren van Enigheid.

Laat ze haar plaats behouden, zowel in het onderwijs aan de jeugd als in onze leerdiensten in de kerken. Geen betere eenheid dan door Gods werk in zondaarslevens, zoals in onze Heidelbergse Catechismus is verwoord.

De Dordtse Synode over de Heidelbergse Catechismus

Synode van Dordrecht 1618-1619

Op 27 november 1618 kwam op de Synode van Dordrecht de prediking van de Catechismus nadrukkelijk aan de orde. Voorzitter Bogerman stelde twee vragen aan de synode: Ten eerste: Of de Synode niet van oordeel is dat elke zondagmiddag uit de Catechismus behoort gepreekt te worden? Vervolgens: Hoe kan dit tot stand komen?

Daarop kwam een hele discussie onder de afgevaardigden op gang. Al snel bleek dat het, vooral in de dorpen, met de prediking uit de Catechismus maar droevig gesteld was. Er waren al heel wat vermaningen door classes en provinciale synoden uitgesproken, maar die hadden blijkbaar weinig effect gehad. De redenen hiervoor? Op veel plaatsen werd op zondagmiddag helemaal geen kerkdienst gehouden en ook kwam het voor dat een predikant twee of meer gemeenten tegelijk diende, zodat op de andere plaats(en) de catechismuspreek erbij inschoot. Er was dus sprake van een noodtoestand.

Een Engelse bisschop vertelde die dinsdagmorgen op de synode dat men in Engeland een boete riskeerde wanneer men de godsdienst verzuimde. De afgevaardigden van de Palts vertelden dat gevangenisstraf ook wel eens helpen wilde, als niets anders meer hielp. Uiteindelijk kwam de synode tot het volgende besluit: in steden en dorpen moest elke zondagmiddag over de Catechismus worden gepreekt.

Dit besluit is opgenomen in de Dordtse Kerkorde. Het gevolg was dat regelmatige catechismusprediking een wezenlijk onderdeel werd van de zondagse erediensten. Predikanten die zich niet aan dit besluit hielden, of kerk-gangers die op zondagmiddag niet naar de kerk kwamen, moesten volgens de synode onder censuur worden gezet. Daarnaast moesten de predikanten proberen telkens in één jaar de *hele* Catechismus te behandelen... Ook werd sterk aanbevolen om de catechismuspreken kort en eenvoudig te laten zijn.

Om de middagdiensten op de zondag te bevorderen, beval de Synode de overheid voor naleving te zorgen van de regel dat zondagsarbeid en spelen en dronkenschap ten strengste werden verboden. Zo heeft de Dordtse Synode alles wat mogelijk was gedaan om de prediking over de Heidelbergse voortgang te laten vinden.

Reeds zo'n 55 jaar na de eerste verschijning van de Heidelbergse Catechismus - in 1563 - had dit boekje in ons vaderland blijkbaar al groot gezag.

De Catechismus kwam ook aan de orde tijdens de bijeenkomst van de synode op 1 mei 1619. De Hoogmogende Heren van de Staten-Generaal wensten dat de Nederlandse geloofsbelijdenis en de Catechismus in aanwezigheid van alle afgevaardigden zouden worden voorgelezen en aan Gods Woord werden getoetst. Waarschijnlijk wilde de overheid, nadat de remonstranten inmiddels al waren veroordeeld, een duidelijke uitspraak over onze belijdenisgeschriften, ook van de buitenlandse afgevaardigden. Toen heeft de scribe van de synode de hele Catechismus voorgelezen.

Onder alle aanwezigen was grote eensgezindheid: de hele synode achtte de Heidelbergse Catechismus niet voor verbetering vatbaar. De Engelse afgevaardigden zeiden zelfs dat noch hun kerken, noch de Franse, zo'n goede Catechismus hadden! Alleen wat betreft het artikel van de nederdaling ter helle (vraag en antwoord 44) hadden de Engelsen een enigszins andere opvatting, die zij ook naar voren brachten. Ze zeiden echter ook dat de

Johannes Bogerman

verklaring van de Catechismus naar de 'analogie des geloofs' was.

Uiteindelijk bekrachtigde de synode de Heidelberger en vereiste ondertekening door alle ambtsdragers, hoogerleraren, regenten en onderregenten van theologische colleges, rectoren, schoolmeesters en ziekenbezoekers.

Catechismus en catechese

De Dordtse vaders voelden niet alleen de noodzaak van een geregelde en eenvoudige catechismusprediking, maar zij hadden ook oog voor het belang van een getrouwe en grondige catechese. Bogerman heeft (op 28 november 1618) een geleerde en ernstige rede over het catechiseren gehouden. Niet alleen kinderen, maar ook veel volwassenen waren geheel onwetend in de belangrijkste geloofszaken die nodig zijn tot de zaligheid.

De overheersende gedachte op de synode was, dat in pedagogisch opzicht van drieërlei catechisanten moest worden uitgegaan: kinderen, vervolgens 'knechtjes en meisjes', en tenslotte 'jongelingen en jongedochters' (de grote jongens en meisjes). Voor deze laatste groep schreef de synode het leren van de Heidelbergse Catechismus voor.

Interessant is het feit dat de Utrechtse remonstranten een advies over het catechiseren gaven, dat nogal haaks stond op dat van de andere afgevaardigden. Zij beweerden, dat de Heidelbergse Catechismus voor de jeugd veel te moeilijk en veel te lang was. Zij vonden het dwaas de kinderen iets te leren dat zij toch niet begrepen. Volgens hen moest de Heidelberger daarom vervangen worden. Er zou een eenvoudig vragenboekje moeten komen, waarvan de antwoorden alleen uit Bijbelteksten bestonden, zonder dogmatische toevoegingen. De Catechismus bestond immers maar uit mensenwoorden: de Schrift is Góds Woord.

Trouwens, zo zeiden deze remonstranten, wat de *prediking* van de Catechismus betreft: zou het niet goed zijn de gewoonte van sommigen te volgen om een Bijbeltekst aan deze preek vooraf te laten gaan? Er moest toch immers ook 's zondagsmiddags uit de Bijbel, en niet uit een menselijk boek worden gepreikt?

Met gemengde gevoelens heeft de synode naar dit uitvoerige advies van de Utrechtse remonstranten geluisterd. Men heeft het hen niet in dank afgenomen. In de harten van vele afgevaardigden leefde het stellige besef dat deze woorden niet zozeer uit pedagogische motieven werden ingegeven, maar uit afkeer tegen de *inhoud* van de Heidelberger.

De synode heeft de adviezen van de remonstranten dus gelukkig niet opgevolgd. Daarentegen valt op dat er juist grote aandacht was om op de *scholen* door onderwijzers, die van harte de gereformeerde religie waren toegedaan en die daarom verplicht waren de Heidelbergse Catechismus te ondertekenen, door middel van dit leerboekje de kinderen in de fundamenteën van de christelijke religie te onderwijzen.

Na de Heere, mogen we onze Dordtse vaders wel zeer erkentelijk zijn voor hetgeen zij voor ons kerkelijk leven mochten betekenen.

Nunspeet, ds. A. Schot

Vraag 12

Vraag: *Aangezien wij dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben, is er enig middel, waardoor wij deze straf zouden kunnen ontgaan en wederom tot genade komen?*

Soms kijk je, als iemand een vraag stelt, hem of haar rechtstreeks in het hart. Zo ook in vraag 12. Over de vraag alleen al kun je een preek houden, en dus is het stof genoeg om over te schrijven.

Hier kijken we de vraagsteller heel diep in zijn hart: Ik heb naar Uw rechtvaardig oordeel tijdelijke en eeuwige straf verdiend. Ik heb het verdiend, ik buig. Eerder heb ik allerlei excuses aangevoerd, allerlei bezwaren ingebracht, ik probeerde me staande te houden, maar nu... nu val ik aan Uw kant.

Ik heb wel een vraag, maar die vraag zelf is een hartelijke belijdenis van mijn schuld voor U. U bent rechtvaardig en ik heb Uw straf verdiend. Uw doen is rein, Uw vonnis gans rechtvaardig. Gebogen, gebroken. Op de grond voor God.

Beste lezer, u kijkt hier in iemands hart, maar met het doel om ook in uw eigen hart te kijken. Staat u nog overeind? Of heeft de Heere u ook een voor een alle excuses afgenomen? Bent u ook wel eens alles kwijtgeraakt? Wat verzetten we ons daartegen, wat haten we dat! En toch, onwederstandelijk, niet tegen te staan, leert Gods Geest zondaren door genade te bukken, te buigen. En we breken voor God, we capituleren.

Ik heb alles verzondigd, ik heb Uw straf verdiend, maar... Ja, en dan zien we ook een ander aspect van Gods genadewerk in het leven van een zondaar. Mijn vraag is een hartelijk belijden, maar Heere, ik kan niet ophouden U te vragen, tot U te roepen. Want, o rechtvaardige God, ik kan zonder u niet meer leven. Is er nog een weg? Om de straf te ontgaan?

Daar mag een zondaar ook om roepen. God vraagt niet dat we onze ondergang begeren. Maar ook: is er een weg om 'wederom tot genade te komen'? Is er een weg om hersteld te worden in de vrede met U? Om met U verzoend te worden? Om in genade aangenomen te worden? De breuk is op mij, maar ik kan niet verder leven zonder U. Dat maakt onze schuldbelijdenis en ons buigen zo hartelijk. We hebben tegen God gezondigd en kunnen zonder die God ook niet meer verder leven.

De vraag voor nu is niet of u het antwoord weet op de vraag. De vraag alleen was voor dit stukje genoeg. Maar de vraag is of deze vraag ooit uw hartevraag is geworden, voor God? Is er nog een weg voor mij, verloren zondaar, die alle recht ben kwijtgeraakt?

God wil zulke armen uit genâ, Zijn Hulpe ter verlossing tonen, Hij slaat hun zielen gâ.

Kampen, ds. J. IJsselstein

Structuur en uitleg

Het Godswerk als troost

Gezicht op het slot en de stad Heidelberg, panorama vanuit het noorden.

Een wonderlijke naam draagt de Zaligmaker. Hij is Christus, Gezalfd. Waarom? Omdat Hij van God de Vader verordineerd is en met de Heilige Geest gezalfd. Deze korte zin uit Zondag 12 laat zien dat het hart van de Heidelberger ligt bij het werk van een Drie-enig God. Zo kreeg de kerk een troostboek voor hen die zuchten om verlossing, maar geen handen hebben om die aan te nemen.

Welke orde, welke structuur treffen we aan in de Heidelberger? In dit artikel willen we antwoord geven op deze vraag. Het eenvoudigste is de orde die de Catechismus zelf aangeeft, namelijk die van de drie stukken. Na de vraag over de enige troost, volgt de weg om tot die troost te komen: ellende, verlossing en dankbaarheid. In die orde, waarbij de stukken steeds terugkeren. Tot de laatste zondagen toe horen we de christen zuchten onder zijn ellende (vraag 126, 127). De week erna komt Zondag 1 weer aan de beurt, waar de indringende vraag klinkt: Waaruit kent (tegenwoordige tijd) gij uw ellende?

Niet ontgaan

Nu willen we vooral aandacht vragen voor een andere structuur in de Catechismus. Ze springt misschien iets minder in het oog, maar ze kan ons niet ontgaan als we het leerboek nauwkeurig lezen. Het is de steeds terugkerende aandacht voor het werk van een Drie-enig God. Als vanzelf komt deze structuur naar voren in de verdeling van de Apostolische Geloofsbelijdenis (antwoord 24).

Wat mij meer en meer treft is de tere wijze waarop Ursinus en Olevianus schrijven over de Drie-enig God en Zijn werk. Dat begint al in antwoord 1. De koping door

Christus, de bewaring van de Vader en de verzekering door de Heilige Geest vormen het hart van dit zo rijke antwoord.

Lichtpuntje

In het stuk van de ellende gaat een lichtpuntje op, vanuit het werk Gods! Dat is de wedergeboorte door de Heilige Geest. Deze gaat uit van God, dat is de Vader en de Zoon (antwoord 8). Die Geest werkt ook het vertrouwen in het hart dat God, de eerste Persoon, zaligheid schenkt om Christus' wil, het werk van de Tweede Persoon (antwoord 21).

Deze Christus is gezalfd door de Vader, met de Heilige Geest (antwoord 31). Zo was Hij zeer bekwaam om de zaligheid te bewerken.

Aan Gods rechterhand gezeten zendt de Borg de Heilige Geest. Die Geest leert zoeken wat daarboven is, namelijk Christus, aan Gods rechterhand. Zo tekent antwoord 49 als in een cirkel hoe het verlossingswerk uitgaat van God en terugkeert tot God.

In de zondag over de Heilige Geest stelt de Catechismus eerst helder vast dat de derde Persoon één in Wezen is met de Vader en de Zoon. Deze Drie-enig God is de oorzaak dat er een Kerk is en dat deze Kerk zalig wordt. Zondag 21 belijdt dit. God de Vader heeft uitverkoren, God de Zoon vergadert, door het werk van God de Heilige Geest.

Het is ook God de Vader, Die een zondaar vergeving schenkt, om het werk van Zijn Zoon. Dit genadegeschenk kan alleen door het geloof worden aangenomen. Maar hoe komt een zondaar daaraan? Door de Heilige Geest, Die het geloof werkt (zie antwoord 56, 60, 61, 65).

De Geest van Christus zal Zijn volk ook altijd bij de hand moeten nemen om hen te leiden tot het Borgwerk van Christus. Daarom spreken de zondagen over de sacramenten haast van vraag tot vraag over het werk van deze Geest.

In het stuk van de dankbaarheid belijdt de onderwijzer dat de Heilige Geest een zondaar vernieuwt naar het beeld van Christus, met als doel de dankbaarheid jegens God (antwoord 86). De scherpe prediking van de Wet doet ook bidden tot God om de Heilige Geest om zo naar het beeld van God hersteld te worden (antwoord 115).

Doordringen

In korte trekken wordt duidelijk hoezeer de opstellers van de Catechismus doordringen waren dat een Drie-enig God de zaligheid werkt. Let wel, dit geldt zowel het verwerven (verdiene) van de zaligheid als de toepassing (schenking). Nooit mag de indruk gewekt worden dat God er wel alles aan gedaan heeft om de zaligheid te bewerken, maar dat het nu de keuze is van de mens om hier deel aan te krijgen. Nooit legt de Heidelberger de toepassing van de zaligheid in handen van de mens (zie bijv. antwoord 1, 8, 18, 21, 29, 31, 45, 53, 54, 86). Heel consequent spreekt onze Catechismus over wat God doet.

Het geloof is daarbij onmisbaar (antwoord 21, 30, 32, 60, 61, 84). Maar dit geloof is niet de stap die de mens zet, nadat God de andere stappen heeft gezet. Dit geloof is een gave en een werk van de Heilige Geest (antwoord 53, 65, 74). Zo treffen we in de Catechismus een onmachtige en afhankelijke zondaar aan die door genade alles van een Drie-enig God leerde verwachten (zie de uitleg van het Onze Vader).

De Geest van Christus zal Zijn volk ook altijd bij de hand moeten nemen om hen te leiden tot het Borgwerk van Christus.

Ruimte

Wie beweert dat deze nadruk op het Godswerk lijdzaamheid bevordert, schiet een scherpe pijl af op ons leeren troostboek. Wie eenzijdige nadruk legt op de plicht om te geloven (hoe ernstig waarschuwde ds. G.H. Kersten hier altijd tegen!) verdoezelt de rode draad van de Heidelberger en maakt ruim baan voor een verstandsgodsdiens zonder wonder.

Juist het volkomen Godswerk geeft ruimte in de prediking. Juist dat brengt tot de hartelijke aansporing om deze God te zoeken, terwijl Hij te vinden is en aan te roepen terwijl Hij nabij is. Juist dat zal uitlopen op de eer des Heeren: "Drie-enig God, U zij al d' eer."

Middelburg, ds. J.M.D. de Heer

Vraag 18

Vraag: Maar wie is deze Middelaar, Die tegelijk waarachtig God en een waarachtig rechtvaardig Mens is?

In vraag en antwoord 18 gaat het over wie nu die Middelaar is, die tegelijk waarachtig God en een waarachtig en rechtvaardig mens is. De onderwijzer wil door middel van deze vraag en dit antwoord de grootheid, de dierbaarheid en de heerlijkheid van de Middelaar voorstellen. Hij wil dat tot uitdrukking brengen in de heerlijke Namen van de Middelaar, onze Heere Jezus Christus, waarin de Godheid en de mensheid worden voorgesteld. Want in Zijn Namen wordt voorgesteld wie Hij is en wat Hij doet.

Hij is Heere, God uit God, Licht uit Licht. Hij is Heere, Bezitter van hemel en aarde. Hij is Heere, Hij heeft alle macht in hemel en op aarde om Zijn heerlijk Middelaarswerk uit te voeren, om het welbehagen van de Vader door Zijn hand te doen voortgaan.

Hij is Jezus, Zaligmaker, Hij zal de prijs betalen die Gods Kerk de vrede aanbrengt. Jezus verlost gevallen Adamskinderen van de zondesuld, van de zonde-macht, van de macht van satan. Jezus brengt terug in de gemeenschap met God.

Hij is ook de Christus, de Gezalfde van de Vader. Hij is dé Verkorene van de Vader. Hij alleen is immers in staat om te doen wat nodig is tot zaligheid van arme zondaren. Hij is de hoogste Profeet, de enige Hogepriester en de eeuwige Koning. Hij heeft in Zijn priesterlijke bediening, als het Lam Dat de zonde der wereld wegneemt, Gods toorn gedragen. Christus heeft de schuld gedragen, de vloek gedragen en het kruis gedragen. Hij heeft op die wijze een eeuwige gerechtigheid aangebracht.

O, wij mogen wel met Jesaja uitroepen: 'Wie is Deze die van Edom komt'? Of met de discipelen na het stillen van de storm op zee: 'Hoedanig een is toch Deze'? Hij is van God geschonken! De Vader gaf Zijn Zoon al van eeuwigheid. De Zoon gaf Zichzelf van eeuwigheid in het Verbond des vredes. De Heilige Geest nam in die vrederaad op Zich om Zijn verdienste toe te passen in de harten van Gods uitverkoren Kerk.

Waar toe is deze Middelaar geschonken? Om blinden de ogen te openen en hen de weg te wijzen, namelijk: Ik ben de Weg terug tot God. Hij is geschonken om arme zondaren te wassen in Zijn bloed. Hij is geschonken om een volk wat onverbeterlijk is, te heiligen en straks eeuwig te verheerlijken, dat is volkomen te verlossen van de zonde en ze te maken tot een koninklijk priesterdom.

Geschonken! Hij wordt Gods kinderen ook persoonlijk geschonken, om hen als vijanden met God te verzoenen! Wie zal dat wonder ooit kunnen vatten? De dichter zegt ervan: 'Het is door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen'.

"Kennen wij Hem ook persoonlijk? Dat is nodig om welgetroost te kunnen leven en sterven."

Nieuw-Beijerland, ds. A. Vermeij

De verwijsteksten bij Sions leer- en troostboek

Naar kleine letters wordt vaak niet gekeken. Toch is het verstandig dat juist wél te doen, niet alleen als het gaat om een koopcontract, maar ook als het de Heidelbergse Catechismus betreft. Die kleine letters onder elk antwoord in dit belijdenisschrift vormen namelijk een goudmijn. Het zijn Bijbelteksten die stuk voor stuk laten zien dat Sions leer- en troostboek op een goed fundament staat: het fundament van Gods Woord!

Nu is het noemen van een aantal Bijbelteksten bij een antwoord op zich nog geen garantie dat de inhoud van zo'n antwoord ook echt Bijbels is. Mensen kunnen een Bijbeltekst erbij slepen die uit z'n verband is gehaald. 'Elke ketter heeft z'n letter', zo wordt weleens gezegd. En dat is waar! Voordat we gaan kijken naar de Schriftverwijzingen in de Catechismus, willen we daarom eerst letten op een paar andere zaken.

Schriftuurlijk onderwijs

Allereerst dit: in de 129 vragen van de Heidelberger wordt vaak gesproken over de Schrift. Zo wordt een waar geloof gedefinieerd als 'niet alleen een stellig weten of kennis, waardoor ik alles voor waarachtig houd wat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft, maar ook een vast vertrouwen, hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt...' (vraag 21). Nu eens lezen we over "Gods Woord" (zie vraag 25, 31, 54, 95, 96, 98, 103, 117 en 123), dan weer over Gods "Wet" of Zijn "geboden" (vraag 3, 91, 92, 114 en 115) en een volgende keer over "het Evangelie" (vraag 19, 22, 65, 83 en 84). Maar in al die gevallen wordt gewezen op het Woord van God als de enige norm voor leer, leven en beleven.

In de tweede plaats: Ursinus en Olevianus laten het Woord ook zelf aan het woord. Soms zijn complete Bijbelteksten opgenomen (zie bij voorbeeld vraag 10, 58 en 71). Ja, er zijn antwoorden die vrijwel geheel uit een Bij-

beltekst of Bijbelteksten bestaan (vraag 4, 18, 77, 87, 92 en 119). De Catechismus brengt ons dus rechtstreeks in aanraking met de Schrift!

In de derde plaats: de opstellers van de Catechismus halen een aantal kerngedeelten uit de Bijbel naar voren om die vervolgens grondig te verklaren. Zo worden niet minder dan elf zondagsafdelingen besteed aan de Tien Geboden, waarna nog eens acht zondagen volgen met een uitleg van het Onze Vader.

Kortom, de Heidelbergse Catechismus is door en door Schriftuurlijk, niet alleen vanwege de vele verwijsteksten die onder de antwoorden staan, maar ook vanwege de inhoud van die antwoorden zelf en vanwege de thema's die worden aangesneden.

De Schriftbewijzen in de Catechismus zijn een goudmijn.

Een schat aan Schriftbewijzen

In dit stukje gaat het vooral om de Schriftbewijzen. Al staan ze wat onopvallend onder de antwoorden, we moeten er niet overheen lezen. Het zijn er trouwens heel wat! Neem nu Zondag 1. Bij het antwoord op de eerste vraag (de vraag naar onze enige troost) staan 10 voetnoten met in totaal 23 verwijsteksten. Tel je daar de gegevens bij de tweede vraag (de vraag naar de drie stukken) bij op, dan kom je in totaal aan 14 voetnoten met 38 verwijsteksten.

Onlangs vroeg iemand of die drie stukken – ellende, verlossing en dankbaarheid – niet door mensen bedacht zijn. 'Het wordt wel vaak gezegd van de preekstoel, maar waar vind je dat nu in de Bijbel?' Voor een antwoord op die vraag hoeven we niet ver te zoeken. De Catechismus geeft eerst een paar teksten waar de drie stukken bij elkaar staan (Matth. 11:28-30 en Ef. 5:8), en vervolgens wordt voor elk van die drie stukken verwezen naar meerdere Schriftgegevens.

Door al die verwijsteksten lijkt de Catechismus wel een beetje op de preek van een Russische voorganger. Zo'n voorganger heeft wel vaak een tekst als uitgangspunt, maar aan de hand daarvan wandelt hij soms heel de Bijbel door. Intussen bladeren zijn hoorders mee. Ze willen immers graag weten waar het in de Bijbel staat en proberen tegelijk die bewijsplaatsen te onthouden. Een goed idee, ook voor ons?

Nu is het voor ons bijna niet te doen om iedere tekst die de dominee noemt gauw even op te zoeken en na te lezen. We kunnen wél iets anders doen. Voordat we naar de kerk komen om een Catechismuspreek te beluisteren, kunnen we alvast de teksten opzoeken die onder de be-

Vraag en antwoord 1 met de verwijsteksten.

Zoals blijkt uit de titelpagina van de Catechismus, ofte Onderwijsinge in de christelijcke leere, gelijk die in de scholen der vrije Vereenighde Nederlanden werdt gheoeffent ..., Haarlem 1664, kregen kinderen ook op school onderwijs uit de Heidelbergse Catechismus.

treffende zondagsafdeling staan. Je kunt dat doen vanuit je Bijbeltje, maar ook vanuit het handzame boekje dat de GBS heeft uitgegeven onder de titel "Heidelbergse Catechismus - Met uitgeschreven Bijbelteksten". Zodoende kun je de preek beter volgen.

Ook voor een predikant is het ondoenlijk om alle verwijsteksten op te noemen. Het zou ook niet verstandig zijn. Er moet nog wat overblijven voor een ander jaar. Wel is het goed om steeds te laten zien hoe onze Catechismus gegrond is op Gods Woord. Dat kan onder meer door een goede inleiding. In zijn Catechismusverklaring begint ds. G. van Reenen iedere preek met een tekst waarin de bouwstenen voor de betreffende zondagsafdeling zichtbaar zijn. Op die manier krijgt de gemeente ook een voorproefje van wat er verder wordt opgediend. Dat is een goede zaak, temeer omdat er mensen in de kerk kunnen zijn die met de Catechismus niet vertrouwd zijn of er zelfs wantrouwig tegenover staan.

De Schriftbewijzen in de Catechismus zijn een goudmijn. Het is de moeite waard om daarin af te dalen. Het grootste zou zijn als we, nameloos arm in onszelf, iets van die schatten mogen zien en vinden. Dan wordt de Catechismus ook voor ons wat ze is: Sions leer- en troostboek!

Krabbendijke, ds. C. Sonneveld

Vraag 20

Vraag 20: Worden dan alle mensen wederom door Christus zalig, gelijk zij door Adam zijn veroordeeld geworden?

Worden alle mensen zalig? Dit is een actuele vraag. Het antwoord van de Heidelberger is beslist: 'Neen zij'. Dit is voor de (moderne) mens moeilijk te aanvaarden. Het komt doordat wij in onze hoogmoed en oppervlakkigheid voorbijgaan aan het tweede deel van de vraag. Wij zijn immers door onze zonde in Adam doemwaardig. Leerden wij toch te buigen voor de rechtvaardige God.

Ds. G.H. Kersten wijst erop dat er geen gebrek is in de kracht en waarde van Christus' borgwerk. Daardoor hebben wij juist 'in de bediening des Evangelies volle vrijmoedigheid de zaligheid van zondaren allen te verkondigen; het uit te roepen, dat niemand te slecht, dat niemands schuld te groot is; en een ieder, die het Woord hoort, te wijzen op de ontzettende verantwoordelijkheid, die op hem rust, en het oordeel dat bij zijn verharding hem treffen zal (...), maar desniettegenstaande werd Christus Borg voor de uitverkorenen en zal Hij die en die alleen Zijn zoenverdiensten toepassen'. Het komt dus aan op de toepassing. Het is een ingelijfd worden. Dat doet de Heilige Geest als Hij de ziel met Christus verenigt. Het is een ingelijfd worden door het ware geloof. Dit luistert nauw. De Heilige Schrift waarschuwt ernstig tegen zelfbedrog. De ziel moet van Adam worden afgesneden en Christus ingelijfd.

Onderzoek uzelf of u enige bevindelijke kennis hebt ontvangen van deze beide zaken. Werd uw hart vervuld van de droefheid naar God, die een onberouwelijke bekering werkt tot zaligheid? Moest u de grond verliezen uit uw ijver, uw liefde en uw gebeden? O, daar blijft een doodschuldige zondaar over. Maar ongetrooste, geef toch acht op de nodiging van Christus: 'Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven' (Matth. 11:28). 'Laat toch niets u weerhouden van bij Hem te schuilen' (ds. G.H. Kersten).

Zondag 7 noemt allereerst het ingelijfd worden; het *wezen van het geloof*. Tot dit wezen behoort de toepassing en de zekerheid van de vergeving van zonden. Dan noemt de Heidelberger het aannemen van Christus en Zijn weldaden. Deze *beoefening van het geloof* volgt op de inlijving, maar is niet bij al Gods kinderen en op elk moment even krachtig en helder. Wat kan de ziel in banden zijn van zonde, kleingeloof en het zondige vlees. Daarom vermaant de apostel Petrus: 'Maar wast op in de genade en kennis van onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus'.

Het geloof verenigt de ziel met Christus, richt zich op Christus en ontvangt de weldaden uit Christus. Zijn werk is beslissend. Hij herstelt de vrede met God. Wat wonder als de Heilige Geest door het geloof doet verstaan en omhelzen: 'Ik heb voor u gebeden dat uw geloof niet ophoude'.

Zoetermeer, ds. G.W.S. Mulder

Waarom preek ik graag uit de Heidelberger?

Caspar Olevianus (1536-1578)

1. Omdat het preken hieruit door onze vaders is besloten.

Op 30 november 1618 is op de Dordtse Synode gesproken over de catechisatie aan de jonge mensen. Het onderwijs aan de 'christelijke jeugd van haar tedere jaren aan' lag de afgevaardigden na aan het hart. De catechisatie moest op drie manieren worden waargenomen: a) in de huizen door de ouders, b) op de scholen door de schoolmeesters, c) in de kerken door de predikanten, ouderlingen, lezers en ziekenbezoekers.

Thuis moest men de kinderen leren bidden (huisgebeden!), men moest hen meenemen naar de kerk en in het bijzonder de catechismuspreek herhalen, verder uitleggen en bepaalde Schriftplaatsen uit het hoofd laten leren. Wanneer men dit naliet, stond er zelfs de censuurmaatregel op. De schoolmeesters, die van harte achter de gereformeerde belijdenis en de Catechismus moesten staan, moesten de leerlingen de Catechismus niet alleen uit het hoofd laten leren, maar hen ook oefenen in het verstaan ervan.

Naar vermogen en leeftijd werden verschillende methoden gebruikt, waarvan de laatste in ieder geval de Heidelbergsche Catechismus moest zijn. De predikanten zijn geroepen de catechismusprediking 'dermate openlijk aan

Het meest opvallende vind ik wel dat ieder stukje uit de Catechismus rechtstreeks uit Gods Woord komt. Als je in de Catechismus met een gele markeerstift de tekst zou markeren die direct uit Gods Woord komt, wordt deze vrijwel geheel geel!

te stellen, dat ze behoorlijk kort zijn, en naar 't begrip, niet alleenlijk der volwassenen, maar ook der jeugd, zoveel mogelijk is, gepast'. De predikant moest ook met een ouderling degenen die op de leeftijd gekomen waren dat ze konden leren, catechisatie geven opdat zij tot een duidelijke en bondige wetenschap van de Catechismus zouden komen.

In deze oude en beproefde geschiedenis staat de catechismusprediking. In die geschiedenis, waarin Gods hand zo duidelijk is te zien en waaraan de Heere al deze eeuwen Zijn zegen verbonden heeft, niet in het minst ook voor onze jonge mensen, wil ik van harte staan. Ook als de catechismus 'klaar' is, is het me nooit een verdriet geweest om opnieuw te beginnen. Steeds hetzelfde zeggen is immers onderwijzen én de Catechismus is steeds weer nieuw!

2. Omdat de catechismusprediking prediking is van Gods Woord als geheel.

De eerste keer dat ik uit de Catechismus heb gepreekt, was op de 49e zondag van het jaar 1998, 6 december, in Hoedekenskerke en Nisse. Het was daarom ook Zondag 49. Onze Zeeuwen houden zich nog het meest duidelijk aan de Dordtse Kerkorde. Ik weet nog dat ik wel vier catechismusverklaringen had gelezen... en daarom veel te veel stof had.

Het meest opvallende vind ik wel dat ieder stukje uit de Catechismus rechtstreeks uit Gods Woord komt. Als je in de Catechismus met een gele markeerstift de tekst zou markeren die direct uit Gods Woord komt, wordt deze vrijwel geheel geel! Hoewel iedere lezer van de Catechismus (en luisteraar naar de catechismusprediking) dit weet, is het voor een student en later predikant toch een hele ervaring. We preken geen menselijk geschrift, we preken Gods Woord!

Daarbij komt dat we héél Gods Woord móeten preken. De catechismusprediking bewaart voor het vermijden van bepaalde delen uit de leer die naar de Godzaligheid is. De doodsstaat van de mens, de wedergeboorte, de weg naar Christus, maar ook de verdere oefeningen in het genadeleven komen aan de orde, en dat vanuit de Schrift Zelf. En zoals Gods Woord steeds weer nieuwe en oude zaken geeft, zo doet de Catechismus het hierin ook.

3. Omdat de Catechismus zo bevindelijk is.

Ik kan mij laven aan het onderzoeken van de Catechismus. Daar weet ik me zo veilig bij. Een onmisbare uitleg daarbij is "Het Schatboek" zoals het door Festus Hommius is geredigeerd. Daar horen we de verklaring in van predikanten uit de tijd van Ursinus en kort daarna. Opvallend is in deze verklaring onder meer dat vlak voor Zondag 7 er een grote uitwerking is gegeven van het Verbond Gods en het Evangelie. Dit geeft zo de bevindelijke gang aan van het leven der genade. Hoe komt de zondaar aan die enige troost waarvan sprake is in Zondag 1? Ds. Hellenbroek zegt dat de Heere verbondsgewijze werkt. In het stuk der ellende leert Gods kind(!) hoe de eis van het werkverbond is gebleven en hoe hij nooit meer in die weg terug kan keren tot God. In het buigen onder Gods rechtvaardige gerichten, dat gepaard gaat met een verzuchting en liefde tot verheerlijking van Gods recht, komt plaats voor de openbaring van het genadeverbond in Christus. Dáárom behandelt Zondag 7 niet allereerst het oprecht geloof, maar benoemt deze zondag eerst de twee verbondshoofden Adam en Christus.

In de Gereformeerde Gemeenten wordt iedere zondag de Heidelbergse Catechismus behandeld.

Foto: Gereformeerde Gemeente te Krabbendijke

De Catechismus handelt zo teer met Gods kinderen. Immers, bij de openbaring van de Middelaar aan de ziel, zal Gods kind voor het eerst een blik werpen op de weg van het genadeverbond. Ik heb het daarom ook nooit begrepen dat gezegd wordt dat pas bij Zondag 7 het ware genadeleven begint. De Heere gaat met Zijn volk een weg van afbreken en ontgronden om hen hier te brengen. En die weg van het genadeverbond, waarin het werk van een Drie-enige God verklaard ligt, komt zondag aan zondag aan de orde.

Hoe groots is het niet dat de Catechismus éérs de Middelaar aanwijst als van God geschonken tót de weldaden van het genadeverbond, om in Zondag 23 te doen verstaan hoe nu op grond van recht kennis gekregen wordt aan de toegerekende weldaden van het genadeverbond uit louter genade om de verdienste van Christus' wil, het bloed des verbonds!

En zo is ook in het slot van de Catechismus de Wet en het gebed het léven van Sion. Een leven in tere gemeenschap met Christus, waarin God aan Zijn eer komt en de ziel aan de zaligheid. Dáárom preek ik zo graag uit de Catechismus.

Barneveld-Centrum, ds. D. de Wit

Vraag 32

Vraag: Maar waarom wordt gij een Christen genaamd?

Een lidmaat van Christus is niet aan Hem verbonden, zoals een kunstbeen aan het lichaam, maar in Hem. Dat wil zeggen: één met Hem. Geregeerd door één Geest, zoals het lichaam door één ziel.

In Christus zijn we niet van nature. Niet door doop of belijdenis. Er is een inlijving nodig. Die vindt plaats in de wedergeboorte. Een lidmaat van Christus is men door het geloof. De genade van het geloof verenigt met Christus. De oefening van het geloof geeft de bewustheid ervan, in onderscheiden mate.

Christus, als Hoofd, is gezalfd tot drie ambten: Profeet, Priester en Koning. De zalving van het Hoofd daalt af op de leden. Daarom staat er: 'en alzo Zijner zalving deelachtig'. Toen Christus in de eeuwigheid gezalfd werd (Spr. 8:23), zijn Zijn leden voorwerpelijk met Hem gezalfd. Want Christus is nooit zonder Zijn leden geweest. Dat geldt al Zijn leden. Bij de zalving van Aäron (Ps. 133) liep de zalfolie tot op de zoom van Zijn klederen. Dus de kleine, de grote, de voornamen en de onsierlijke leden, zij delen allen in Zijn zalving.

Het doel van deze zalving is drieërlei. De drie ambten van Christus weerspiegelen namelijk in de lidmaten.

Het *profetische* ambt weerspiegelt in het belijden van Zijn Naam. Dat veronderstelt een kennen van die Naam. Dan is die in zekere mate in mijn ziel geopenbaard. Dat belijden blijkt in ons spreken en in onze wandel. Sommigen worden geroepen die Naam te belijden door ervoor te lijden (Filip. 1:29).

Het *priesterlijke* ambt weerspiegelt in het offeren van mezelf. Niet een dood offer van mijn goederen. Zelfs niet slechts mijn krachten en gaven. Maar het levende dankoffer van een gebroken hart. Van een algehele en onvoorwaardelijke overgave aan Hem. Het offer van mijn zin en wil. Een totale verloochening van mezelf om alleen Zijn wil te doen.

Het *koninklijke* ambt weerspiegelt in een aanhoudend strijden tegen zonde en duivel. Het is een 'aller zonden vijand zijn'. Een voortdurend reinigen van de consciëntie met rein water, omdat een bevleekte consciëntie krachteloos maakt. Een geoefend worden in de geestelijke wapenrusting om in Zijn kracht te staan tegen de vijanden.

Een leven van vallen en opstaan, verliezen en overwinnen, waarin eigen krachten eraan moeten. Een strijd die eindigt in de eeuwige overwinning, omdat onze Koning overwinnaar is.

Ieder, die de naam van "christen" draagt, dient wel te onderzoeken of men die ambten weerspiegelt. Elk van Gods kinderen zal hierin dagelijks zijn gebrek zien en reden hebben tot schaamte. Elk van hen heeft, en dat is een zuiver kenmerk, de hartelijke begeerte om naar Christus' evenbeeld meer en meer vernieuwd te worden.

Stolwijk, ds. G. Hoogerland

Liefde voor de Heidelbergse

*Interieur van de Nieuwezijdskapel in Amsterdam tijdens de kerkdienst.
Schilderij van de Amsterdamse schilder H.J. van Baden, 1658.*

Waarom hoor ik graag preken uit de Heidelbergse Catechismus?

1. Omdat ze op Gods Woord gegrond is.
2. Omdat ze naar de bevinding van Gods volk is.

In de Heidelbergse Catechismus horen we in vraag en antwoord niet alleen de leer die naar de godzaligheid is verklaren, maar ook wat Gods volk bevindelijk leert kennen in de weg die de Heere met hen gaat en waarlangs Hij hen wil leren om te komen tot de enige troost beide in leven en in sterven. In de vragen die gesteld worden beluisteren we een oprechte begeerte om onderwijs te ontvangen in de weg der zaligheid, door een oprechte van hart. In de antwoorden die gegeven worden horen we een diepe verootmoediging en ootmoedige verwondering dat ik, die geneigd ben God en mijn naaste te haten en ganselijk onbekwaam ben tot enig goed en geneigd tot alle

kwaad, door Gods Geest wederom geboren kan worden.

In de Catechismus worden de drie stukken van elende, verlossing en dankbaarheid ons op grond van Gods woord voorgesteld. Zij zijn nodig om bevindelijk te kennen, opdat we zaliglijk leven en sterven mogen. De twee wegen worden aangewezen, enerzijds de brede weg die we allen gekozen hebben in het paradijs in onze afval van God en in het verliezen van Gods beeld. Anderzijds de smalle weg ten leven vanuit Gods eeuwig welbehagen in de Zoon van Zijn eeuwige liefde in die enige Naam onder de hemel gegeven tot zaligheid door het toepassende werk van de Heilige Geest.

De Catechismus onderwijst ons niet alleen wat tot het wezen van het geloof behoort, maar ook wat behoort tot het welwezen des geloofs, of de bate des geloofs, om door de genade van de Heilige Geest te mogen eigenen dat niet alleen anderen, maar ook mij de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus geschonken en toegerekend wordt, tot hun ootmoedige

verwondering. De Heidelberger spreekt zo duidelijk uit wat de waarachtige bekering des mensen inhoudt, maar ook dat de tot God bekeerden nog maar een klein be-ginsel hebben van dat nieuwe leven dat uit God is. De Catechismus leert Gods volk om een laag zeil te voeren en klein te zijn in eigen oog voor God, en dat de geboden waarin Hij ons onderwijzen wil alleen biddend betracht kunnen worden.

Er ligt rijk onderwijs in hoe de praktijk van ons leven zou moeten zijn, aan de hand van de verklaring van Gods heilzame geboden die God scherpelijk gepredikt wil hebben, ook al kan niemand ze in dit leven houden. Daarom worden ook Gods kinderen aangespoord God om de ge-nade des Heiligen Geestes te bidden, om meer naar Zijn beeld vernieuwd te mogen worden.

Dit leerboek geeft ons ook onderwijs hoe wij zullen bidden, waar het gebed toch het voornaamste stuk van de dankbaarheid is. Er wordt ons voorgehouden dat God Zijn volk uitsluitend als arme zondaren, alleen om des bloeds van Christus wil, al onze misdaden en de boosheid die ons altijd aanhangt, vergeven wil en niet toerekenen wil, opdat er gedurig de verzuchting mag zijn: 'Och, Heer' Almachtig, help toch mij. Door Uwen Naam en sterkte krachtig' (Ps. 54:1, Datheen).

De prediking van de Catechismus is zo nuttig omdat we daardoor in de drie stukken, ellende, verlossing en dankbaarheid, onderwezen worden, hoe de Heere Zijn volk wil leren uit welke grote diepte van ellende ze zijn opgehaald, om nu voor de Heere te leven. De Heidelberger

De prediking van de Catechismus is zo nuttig omdat we daardoor in de drie stukken, ellende, verlossing en dankbaarheid, onderwezen worden

is ook nodig en geschikt tot onderwijzing in de christelijke leer, niet alleen voor de jeugd, maar ook voor de ouderen. Er worden nogal wat klachten geuit over het gebrek aan kennis in de leer der zaligheid. De Catechismus heeft tot doel om de kennis des geloofs voort te planten.

Ook voor voorgangers is het nuttig om de prediking van de Catechismus in die lijn te volgen. Dan worden ze gedrongen om van jaar tot jaar, onder de zegen des Heeren, de gemeente voor te houden, hoe groot mijn zonden en ellende zijn, maar ook hoe ik daarvan verlost kan worden en hoe ik Gode voor zulk een verlossing zal dankbaar zijn.

De Heere heeft aan de prediking van de Heidelberger dikwijls Zijn zegen willen schenken, tot eer van Zijn Naam en tot zaligheid van zielen. Dat de eenvoudige Heidelberger, zoals Kohlbrugge het uitdrukt, maar een Schatboek, zoals Ursinus het zegt, voor ons moge zijn of worden.

's-Gravenpolder, A.J. de Kraker

- advertentie -

Verrijgbaar bij de boekhandel

DV eind 2013 verschijnt bij Uitgeverij Gebr. Koster het 1e deel van een geheel herziene uitgave van *Het Schatboek* van Zacharias Ursinus, inclusief *Tafelen bij de catechismus der christelijke religie* van ds. F. Hommius.

Deel 2 verschijnt DV voorjaar 2014.

Deze uitgave komt tot stand onder redactie van: mw. R. Pieterman, de heren A.A. Roukens en P. van Vijven, en mw. drs. H. de Wit-van Westervhuis.

Intekenen

Teken nu in op dit waardevolle standaardwerk. Intekenaars ontvangen het gratis boekje *Schatbewaarders* waarin opgenomen een biografie van Zacharias Ursinus, David Pareus en Festus Hommius, ter waarde van € 12,50.

Email:
Maak het uzelf gemakkelijk en teken nu rechtstreeks in via: gebrkoster.nl/schatboek

Schriftelijk:
Ik teken in op de heruitgave van *Het Schatboek* voor de intekenprijs van € **69,50 per deel** en ontvang het gratis boekje *Schatbewaarders*. Deel 2 ontvang en betaal ik na verschijning DV voorjaar 2014.

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....

Woonplaats: .....

Stuur de bon in een envelop, zonder postzegel, naar:
Uitgeverij Gebr. Koster,
Antwoordnummer 1052, 3770 VB Barneveld

TERUG NAAR DE BRON VAN HET SCHATBOEK

Uitvoering: Gebonden in 2 banden - Formaat: 155 x 240 mm
Omvang: ca **850 blz.** per deel - Intekenprijs: € **69,50** per deel
Kijk voor meer informatie op onze site!

Uitgeverij Boekhandel

GK

Gebr. Koster
Nairacstraat 17, 3771 AW Barneveld
tel. 0342 – 41 69 86

www.gebrkoster.nl

KO1368

Catechismus heeft ruime aandacht voor de Wet

De Heidelbergse Catechismus heeft veel aandacht voor de geboden des Heeren. In Zondag 2 en in de Zondagen 34 tot 44 komt de Wet uitvoerig aan de orde. In de Bijbel komen we de Tien Geboden ook vaak tegen. De dichter van Psalm 119 zegt: 'Hoe lief heb ik uw wet! Zij is mijn betrachting de ganse dag'. Het verlore volk Israël hoorde op de Sinaï de Wet des Heeren, de tien woorden. 'De HEERE, onze God, heeft een verbond met ons gemaakt aan Horeb' (Deut. 5:2). Uit kracht van het verbond wordt het volk geroepen om God te gehoorzamen. Vandaar dat de Wet in de Catechismus ruime aandacht krijgt.

Hoe behoren wij te leven? Wat is goed en wat is kwaad? Moderne mensen hebben op die vraag een eenvoudig antwoord. Wat wij fijn vinden is goed en wat we niet fijn vinden is kwaad. Helaas schiet dat antwoord ernstig tekort. Zonder absolute normen kan het samenleven ontaarden en gaat het recht van de sterkste gelden.

De Bijbel reikt ons absolute en eeuwig geldende normen aan voor goed en kwaad. De Wet der Tien Geboden is

Gods heilzame eis voor geschapen mensen. 'De Wet is ons van Godswege gegeven om ons de volmaakte gerechtigheid te leren', aldus Calvijn in de "Institutie". Even later zegt de reformator dat de Wet de 'enige, altijd geldende regel der gerechtigheid' is. Ursinus, een leerling van Calvijn, heeft daarom de Wet des Heeren uitgebreid in de Catechismus aan de orde gesteld.

De Wet komen we tegen in Zondag 2. Daar is de taak van de Wet om de zonde aan te wijzen. Hierin volgt de Catechismus Luther en ook Calvijn. Door de Wet is de kennis der zonde (Rom. 3:20). De Wet is echter ook de regel voor de goede werken. 'Eigenlijk is elk streven naar goede werken dat zich buiten de Wet van God begeeft, een niet te dulden ontheiliging van de ware goddelijke gerechtigheid', aldus Calvijn.

De Catechismus viel destijds op door zijn brede aandacht voor de Wet des Heeren in het leven van de ware vroomheid. Godzaligheid krijgt gestalte in een godzalg leven wat bestaat in vrijwillige gehoorzaamheid aan Gods Wet. Breed en diep worden daarom de geboden één voor één in de Catechismus aan de orde gesteld. Het geloof is door de liefde werkende. Geloof en gehoorzaamheid zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Godzaligheid is vrijwillige gehoorzaamheid aan Gods goede geboden. Ook vandaag de dag.

Vrijheid

Overigens is het van belang om te onderstrepen dat de Wet in het stuk der dankbaarheid de Wet der vrijheid of de Wet van Christus is. Vrijheid betekent niet dat ieder mag doen wat goed is in eigen oog. Dat is het moderne begrip van vrijheid dat niets met de Bijbel te maken heeft.

Vrijheid is in de Bijbel de vrijwillige onderwerping aan de geboden Gods, die gewerkt wordt door Gods Geest. De Wet als regel der dankbaarheid is geen slavernij, maar is het dienen van de Heere. Hij is dat waard en de Heilige Geest wekt ertoe op. Het is beoefening van liefde tot God en de naaste.

Dat is de kern van de Wet des Heeren: liefde! Het is daarom onmogelijk dat degenen die God liefhebben geen vruchten der dankbaarheid zouden voortbrengen (HC 64). Liefde bestaat niet in algemeenheden, maar in een diepe innerlijke drang die zich uit in concrete daden en gedachten. Heel concreet worden daarom de geboden des Heeren in de Catechismus aan de orde gesteld.

Soms valt daarbij de nadruk op wat de Heere verbiedt (HC 96), dan weer wordt uitgewerkt wat de Heere eist (HC 103). Soms wordt gewezen op de gezindheid waaruit het handelen opkomt (HC 106), dan weer wordt concreet aangewezen wat wel of niet mag (HC 101). Doperse dwalingen worden weerlegd (HC 102), de beeldendienst veroordeeld (HC 97), de dienst des Woords nadrukkelijk onderstreept

In het calvinisme van de zestiende en zeventiende eeuw werd het thema van het verbond besproken. God sloot een verbond met Mozes en gaf hem daarbij de Tien Geboden. Op dit schilderij toont Mozes de tafels van de wet met daarop de Tien Geboden.

(HC 98 en 103), en er wordt aangespoord tot reinheid (HC 108), eerlijkheid (HC 112) en soberheid (HC 111).

Uw gebod is zeer wijd. Het beslaat alle aspecten van het leven. 'De behandeling van de Wet in de Catechismus heeft een ethisch vormende kracht van de hoogste orde' (Klaus Blockmühl).

Twee gevaren

De Catechismus waakt voor twee gevaren: voor wet-
ticisme, waarbij lasten worden opgelegd die God in Zijn
Woord niet heeft bevolen, en voor losbandigheid, waar-
bij Gods regels en normen terzijde worden geschoven. De
Catechismus wijst op vrijheid in gehoorzaamheid aan
Gods geboden. Daarbij wordt echter ook de claim van
sommige doperse stromingen, die volmaaktheid reeds
haalbaar achten in dit leven, weerlegd. Zelfs de allerhei-
ligste heeft nog maar een klein (verwaarloosbaar) begin
van de nieuwe gehoorzaamheid. Maar wel is dit begin zó
dat Gods kinderen naar de geboden Gods beginnen te le-
ven. De eer van God en het heil voor onze naaste krijgen
handen en voeten in gehoorzaamheid aan Gods gebod.

De Catechismus besluit met aandacht voor de pre-
diking van de Wet. Scherpelijk moet de Wet gepreekt
worden (HC 115). Scherp betekent niet dat de preekstoel
verandert in een steekstoel, of dat predikers iemand en
publiek aan de schandpaal nagelen. Scherp betekent dat
de geboden Gods werkelijk in het volle leven van alle dag
worden geplaatst.

Afgoderij is niet alleen het buigen voor een gouden
of zilveren beeld. Het kan ook te maken hebben met het
grote geld, of met iemands bankrekening. Scherp moet
de Wet gepreekt worden opdat we onze zondige aard hoe
langer hoe meer leren kennen.

Maar ook drijft die prediking uit naar de grote Wets-
vervuller, Christus. En vanuit Hem mag de levende Kerk
verlangen naar die dag waarop Gods gerechtigheid weer
volkomen gestalte zal krijgen in de hemel en op de aarde
waarop gerechtigheid woont (2 Petr. 3:13).

De Wet heeft een eeuwigdurende betekenis. Ze reikt
tenslotte naar het eeuwige leven (HC 115). 'Hoe lief heb ik
uw Wet' is geen loze gedachte, maar levende praktijk op
de leerschool van de ware dankbaarheid.

Amersfoort, ds. W. Visscher

Colofon

'Heidelbergse Catechismus, 450 jaar als samenbinder'
bijlage bij De Saambinder van 27 juni 2013

De Foto's op pagina 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 13, 14, 16 en 18
zijn overgenomen uit 'God, Heidelberg en Oranje'
Uitgeverij Kok - Utrecht i.s.m. Refo500.
2013 - ISBN 978 90 435 1976 2 NUR 688/704
Foto pagina 6: ds C.J. Meeuse
Foto's pagina 12 en 15 archief Drukkerij Verloop

Vormgeving en druk: Drukkerij Verloop - Alblisserdam

Vraag 54

Vraag: Wat gelooft gij van de heilige, algemene Chris-
telijke kerk?

Vraag 54 geeft een verklaring van het eerste gedeel-
te van artikel 9 van de Apostolische Geloofsbelijdenis:
'Ik geloof een heilige, algemene Christelijke Kerk'.

De opstellers van onze Heidelbergse Catechismus
hebben het oudste belijdenisgeschrift, de Apostoli-
sche geloofsbelijdenis (ook wel de Twaalf Artikelen
genoemd), hoog gewaardeerd. Deze waardering ging
zo ver dat ze in hun leerboek dit belijdenisgeschrift
hebben willen verklaren tot onderwijs binnen de ge-
meenten. Het is mooi om te zien dat de inhoud van ar-
tikel 27 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis dezelfde
geest ademt. Dit bewijst dat we de Drie Formulieren
een eenheid mogen noemen.

In vraag 54 wordt gevraagd wat we van de heilige,
algemene Christelijke Kerk geloven. Daarop formule-
ren de opstellers het volgende in het antwoord: 'Dat
de Zone Gods (...) Zich een gemeente tot het eeuwige
leven uitverkoren heeft'. Hier wordt de verkiezing in
het bijzonder toegeschreven aan de tweede Persoon in
God. De Zoon heeft met de Vader en de Heilige Geest
een gemeente verkoren. En de Zoon heeft die gemeen-
te, in een weg van diepe vernedering, willen kopen met
de dure prijs van Zijn bloed. Het is een bepaald getal
uit het menselijk geslacht. Mensen die God de rug en
de nek hebben toegekeerd. Deze zullen zalig worden
omdat God dat wil. Dat getal wordt "de Kerk" op aarde
genoemd, maar pas dan, wanneer de Zone Gods hen
door Zijn Geest en Woord vergaderd heeft.

Hiermee komen we bij de noodzaak van de weder-
geboorte. Het is de Geest Die het Woord bij een ver-
loren mens binnen moet brengen, waardoor Hij gaat
overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel. Door
die Geest gaat een mens geloven dat hij is, zoals de
Heere hem tekent in Zijn Woord. Al degenen, die door
die Geest bearbeid worden, gaan hetzelfde geloven, 'in
enigheid des waren geloofs'. Door dat geloof gaan ze
de schuld eigenen en wordt hen de mogelijkheid om
God nog ooit te behagen, ontnomen. Door dat geloof
worden ze ervan overtuigd dat er uit hen geen vrucht
meer is in der eeuwigheid. Al mogen er momenten ge-
weest zijn dat ze ook durfden geloven dat de Heere hen
kende en van hen afwist, dan worden ze vervolgens in
de afbraak van al hun vermeende gerechtigheid door
Geest en Woord geleid tot de enige mogelijkheid van
zalig worden: Jezus Christus en Dien gekruist.

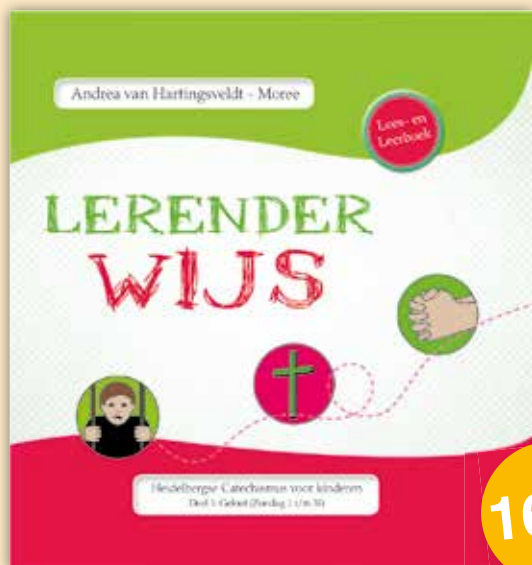
Wat een heerlijk wonder, als de Heere door Zijn
Geest deze volkomen Borg wil openbaren en gezien
mag worden dat Hij kwam om zulke zondaren zalig te
maken, te lossen, te redden, te kopen met Zijn bloed.

O wonder, wanneer door diezelfde Geest getuigd
mag worden van die Kerk: 'en dat ik daarvan een le-
vend lidmaat ben'. Dan zal de Koning van deze Kerk,
Die dat goede werk begonnen is, het ook voleindigen
tot op de dag van Zijn Heerkracht.

Dat Hij dat zál doen, wordt ook in antwoord 54 be-
schreven. Christus zal Zijn Kerk beschermen en onder-
houden. Niemand zal haar uit Zijn hand kunnen ruk-
ken. De poorten der hel zullen haar niet overweldigen.
Mag u ook een levend lidmaat zijn van die Kerk?

Hendrik-Ido-Ambacht, ds. M. Joesse

Heidelbergse Catechismus **voor kinderen**

Andrea van Hartingsveldt-Moree
Serie Lerenderwijs

De serie Lerenderwijs bestaat uit

- Lees- en leerboek € 16,95
- Werkboek € 7,50
- Tekstboekje € 7,50

NIEUW
Verschijnt
eind
augustus

16,95

Weet je waar je schatten kunt vinden?

„In de Heidelbergse Catechismus. Je kent dit leerboek van de kerk wel. Veel kinderen vinden het moeilijk om er schatten in te ontdekken, omdat ze de taal van de Heidelbergse Catechismus moeilijk vinden. Jij misschien ook wel. Dat kan ik begrijpen. Daarom heb ik speciaal voor jou een *Lees- en leerboek bij de Heidelbergse Catechismus* geschreven. Door voorbeelden uit het dagelijks leven te gebruiken hoop ik dat je de tekst van de Heidelbergse Catechismus zult begrijpen.

In het tekstboek (dat je kunt meenemen naar de kerk, naar school of naar de catechisatie) worden de moeilijke woorden uitgelegd. In het werkboek staan allerlei opdrachten. Die zou je zondags thuis kunnen maken als voorbereiding op de catechismuspreek. Of misschien ook op school. Gebruik daarbij je Bijbel. Ga je mee op zoek? Ik hoop dat ik voor jou een wegwijzer ben en dat jij een schatgraver wordt. Ik hoop dat de Heere het zegenen wil en dat je de rijkdom die in de Heidelbergse Catechismus verborgen ligt, ontdekt! Je ziet wat er nodig is om te leven en te sterven: geloof in de Heere Jezus. Je leert Wie je nodig hebt! Zoek naar de schat!”

Ja, ik bestel het volgende boek

x Lees- en leerboek x Werkboek x Tekstboekje (Vermeld het aantal in het hokje)

Via boekhandel te
(Ik betaal geen verzendkosten en word op de hoogte gebracht als het boek er is)

Levering door Uitgeverij De Banier
(exclusief verzendkosten)

Naam:
Adres:
PC/Plaats:
E-mail:
Telefoon:

Datum:

Stuur de bon naar:

Uitgeverij De Banier
Antwoordnummer 92
7300 VB Apeldoorn

(postzegel niet nodig)

Vanaf eind augustus 2013 verkrijgbaar in de boekhandel
of via **www.debanier.nl**

 de Banier
uitgeverij